PALAEPHATEA.

DISSERTATIO INAUGURALIS PHILOLOGICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN
ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE
FRIDERICA GUILELMA BEROLINENSI
AD
SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES RITE CAPESSENDOS
DIE XX. M. DECEMBRIS A. MDCCCLXXXXIII
UNA CUM SENTENTIIS CONTROVERSIS
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR

JOHANNES SCHRADER
POMERANUS.

ADVERSARII ERUNT:
J. WACHTLER, CAND. PHIL.
K. KALBFLEISCH, DR. PHIL.
G. ZIELER, DR. PHIL.

BEROLINI 1893
RICHARD HEINRICH.

Totum opusculum apud R. Heinrich Berolinensem mox prodibit.

HERMANNO DIELS

RENARDO KEKULÉ

SACRUM

Opusculum illud quod inscribitur *Παλαιφάτου περὶ ἀπίστων* quo tempore apud maiores nostros florebat ea theologiae forma, quae a ratione nomen traxit, pueri manibus terebant, ut et elementa linguae Graecae et fabulas recte, ut erat opinio, explicatas discerent. Quem ad finem istum scriptorem magistelli certatim notis ad tironum aut doctorum usum instruebant patriamque in linguam vertebant omnesque paullo eruditiores adeo norant, ut poëta nescioquis Palaephatum in narratiuncula haud illepida[1]) loquentem inducere ausus sit. Post renata autem hoc saeculo antiquitatis studia idem in contemtionem venit atque diu iacuit alto pressus silentio quo sane dignus est. Nam ius certe ac fas est tam inficeta commenta[2]) neglegere — non prius tamen quam diligenter inquisitum sit, quisnam ea condiderit, qui fuerit et quando, ubi vitam degerit et inter quosnam homines. Et nuperrime exstiterunt qui hoc se praestare velle professi sint, Italus alter, Nicolaus Festa, alter homo nostras Fridericus Wipprechtius[3]). Atque ille ne certi quicquam efficeret eo prohibitus est quod non ab ipsis Palaephatei operis reliquiis profectus est sed a Suidae memoria, quae quam lubrica sit iam

---

[1]) In libro periodico qui inscribitur *Olla Potrida* I, 1780 p. 49—59.

[2]) Miretur aliquis, quod G. Hermannus in dissertatione de Graeca Minerva (opusc. VII p. 277) Pal. ut auctorem sane praeclarum praedicat. Sed enim ipsius explicationem fabulae quae est de Danae suo iure C. O. Muellerus infra Palaephatum esse iudicavit (ib. p. 281,[11]) eodemque vitio laborat illius de Perseo disputatio (ib. p. 281 sq.), qua demonstrat Perseum piratam fuisse Seriphium, qui praeter spem navi magna potitus cives obstupefecerit, Graeas autem fluxus et refluxus, Gorgones *τρικυμίαν* maris esse. Omnino in fabularum explicatione non superavit Heynium (cf. e. g. huius de Niobes fabula annotationem Observ. ad Apollod. p. 238).

[3]) *Intorno all' opusculo di Palefatto de incredibilibus* Firenze-Roma 1890. — *Quaestiones Palaephateae capp. VI.* Diss. inaug. Heidelb. 1892.

dudum inter omnes constat. Et cum ipse Suidas dubitet de scripti parente, Festa corrigit Suidam nullo alio nisus fundamento nisi ratiocinationibus quibusdam, quae nimis vagae sunt quam quibus quicquam possit probari.

Wipprechtius autem quamquam illud vitium vitavit, tamen rem adeo non profligavisse mihi videtur[1]), ut quaestionem redintegrandam esse censeam.

---

[1]) Quamquam Salomoni Reinachio qui nuper (*Revue critique* h. a. t. XXVII fasc. 15 p. 284) censuram fecit eius dissertationis, plane persuasit.

I.

De fide epitomae quae exstat librorum de incredibilibus.

Operis Palaephatei non nisi epitomam tempus tulisse patefit testimoniis posteriorum scriptorum, qui fabularum explicationes e Palaephato afferunt quae nunc in eo non leguntur [1]. In aliquot vero libris [2]) capita quaedam (f. XLVII—LI) exstant quae a Palaephato prorsus aliena esse vel inde apparet, quod in iis fabulae non explicantur, immo enarrantur inepti more declamatoris. Accedit quod qui laudant Palaephatum nonnullis locis prorsus alia ac nos in eo scripta legisse videntur.

Ex hac igitur epitoma siquis aetatem scriptoris sive res sive verba inquirendo eruere volet, hunc priusquam ad ipsam quaestionem aggrediatur, quantum fidei in illa poni possit demonstrare oportebit. Quod facere Wipprechtius supersedit, etsi Festa quem nos in manibus habemus libellum foede interpolatum esse contenderat (p. 20 sq.).

Quod ille omisit, nos iam praestare conabimur ita, ut primum num fabellae a Palaephato alienae praeter f. XLVII—LI in epitomam irrepserint inquiramus, deinde num quam oratio scriptoris inter excerpendum labem traxerit.

Ac Festae quidem suspicionem haud idoneis niti argumentis facile est probatu. Quorum alterum (p. 16) inde repetit, quod

---

1) In hanc rem codicum nonnullorum testimonium afferre non iam licet postquam G. Vitellius codices Palaephati diligenter recensuit certasque in classes disposuit (*I manoscritti di Palefato, Studi italiani di Filologia classica* vol. I p. 241 - 379). Inscriptio enim *ἐκ τῶν τοῦ Παλαιφάτου περὶ τῶν ἱστοριῶν* propria est classis ε codicum (l. l. p. 252—55) qui fabulas continent e quadraginta sex codicum ampliorum excerptas.

2) GJV ex codd. Westermanni, cl. A apud Vitellium (l. l. p. 243 sqq.).

duo illa vel tria genera narrandi, quae prima opusculi sui paragrapho (p. 3—9) his in fabulis usu venire exposuit, ad unum eundemque scriptorem omnino non redire possint, proinde ac si Palaephatus ille, quisquis fuit, librum insulsum tali narrationum aequabilitate etiam insulsiorem reddere debuerit. An tu dubitas quin eidem scriptori quas finxerit fabulas modo brevissima narratione paucisque quasi lineis adumbrata significare, modo fusius atque accuratius enarrare licuerit?

Alterum argumentum spectat ad f. XXXV, XXXVI, XXXVII, quae et multo breviores sint reliquis et interpolationis etiam alia signa exhibeant. Velut fabulam XXXVI longe ceteris inficetiorem esse, in c. XXXVII vero quae exstet sententia: *σιδηρᾶ δὲ καὶ χαλκῆ γενεὰ οὐδέποτε ἐγένετο ἀλλ᾽ ἐφλυαρήθη ταῦτα*, hanc aperte dissentire cum ea quae in prooemio posita sit: *ἐμοὶ δὲ δοκεῖ γενέσθαι πάντα τὰ λεγόμενα* e. q. s. (p. 21). Sed neque ex brevitate horum capitum ea interpolata esse colligitur, cum ab excerptore in artum cogi potuerint[1]), neque tu quo usque progredi potuerit talis scriptoris stultitia definieris. Cum autem saeculum ferreum aut aereum numquam exstitisse sed inepte fictum esse contendit, aliquid veri fabulae subesse minime negat, sed quale id sit hoc quidem loco non exponit, nisi tu credideris haec excerptoris culpa excidisse.

Contra duae maxime res sunt, quae, me si audis, unum eundemque clament harum narratiuncularum auctorem.

Ac primum quidem ratio ac via fabulas interpretandi omnibus in capitibus eadem est, id quod ne Festa quidem negat (p. 4). Omnes enim inde natae esse dicuntur, quod homines aut id ipsum quod fiebat non recte intellegebant, velut iuvenes illos quos primos equitantes viderunt, monstra esse ex humano corpore et equino concreta opinabantur, aut quod rumorem qui de rebus gestis circumferebatur vocum quarundam ambiguitate decepti falso accipiebant. Haec autem vocum ambiguitas simplicissimum semper in modum efficitur a scriptore: aut pro bestia fabulosa substituitur homo eiusdem nominis, ut Pasiphaë

---

[1]) c. XXXVII verba cum iustam narrationem omnino non exhibeant, manca esse credo non tam excerptoris neglegentia, qui certe sensu carentia non scripsit, sed vitio quod archetypo antiquius est.

adamare dicitur non taurum sed iuvenem cui Tauro nomen erat (f. II), aut vocabula locutionesque adhibentur ancipites, ut Caeneus ἄτρωτος est i. e. ferro non vulneratus, quem fabula eadem voce dicit invulnerabilem (f. XI), ut Thebae conditae sunt lyra, non tamen ita ut lapides ad sonum citharae suopte motu congrederentur, sed ut canentem Amphiona cives in muniendo adiuvarent (f. XLII). Est etiam ubi ex translata oratione profluat ambiguitas, velut Actaeon et Diomedes devorati dicuntur a canibus suis vel equis, quod cum in iis alendis rem suam consumpsissent, vicini illius sortem sic fere conquesti erant: δειλὲ Ἀκταίων, ὃς ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν κατεβρώθης et similiter Diomedis (f. III et IV).

Nusquam autem translata haec oratio tam alte repetitur quam plus semel repeti videmus in fabellis quae Heracliti inscribuntur. Sunt enim inter eius fabularum explicationes plurimae persimiles Palaephateis, nonnullae differunt interpretationis artificio, quod allegoricam magis olet quam pragmaticam fabularum explicationem. Inspicias velim ipsam primam fabulam. Medusa Heraclito meretrix pulcherrima est, quae ipso aspectu viros quasi in saxa vertit. Hoc eiusdem farinae est cuius Palaephatea commenta; prorsus ab eis differunt quae sequuntur: Perseus ideo eam decollasse dicitur, quod florem iuventutis ei ademerit: ἡ γὰρ κεφαλὴ τὸ τῆς ἡλικίας ἄνθος ἐστίν, ὃ ἀφείλετο αὐτῆς ὁ Περσεύς, id quod addi debebat, quod κεφαλὴν iuventutis florem nemo umquam praeter Heraclitum intellexit. Equus autem ex eius collo provolasse fertur, quod ἵππειον γῆρας ἐγήρασεν[1]). Similia leguntur f. XI, XVII, XXVII, XXIX, XXXIX.

Ut Heraclitea collectione aequabilior est Palaephatea, ita comparari omnino non potest cum excerptis illis, quae Leo Allatius primus una cum Heraclito e codice Vaticano 305 edidit, Westermannus inter scriptores poeticae historiae Graecos recepit (p. 321—326), quorum in initio exstant notata de antiquissimis hominibus et de septem mundi miraculis, calci adduntur pauca de soloecismo et de Solonis σεισαχθείᾳ; ipsis autem

---

[1]) ἵππειον γῆρας proverbium est, quo utitur Dio Chrys. Or. VI p. 212 R, quod explicat Macarius cent. IV 80 ἐπὶ τῶν πρὸς τῷ γήρᾳ δυστυχούντων.

fabularum explicationibus plerumque scriptores quibus debentur adscripti sunt[1]).

Errat igitur Festa, cum comparatis his collectionibus verisimilius fieri contendit etiam ea quae sub Palaephati nomine accepimus e compluribus talium explicationum scriptoribus corrasa esse (p. 21).

Altera vero re, ni vehementer fallor, probatur non interpolatam esse epitomam, quod et oratio per omnia capita eundem stilum prodit tenuem sanequam et paene ieiunum et quod semper idem adhibetur ordo explicandi: paucis adumbratur fabula vulgaris, haec quam stulta sit modo strictim modo uberius ostenditur, sequitur vera historia, quae fabulae subsit[2]).

Dixerit quispiam: nonne facillimum erat negotium, si quis interpolare volebat Palaephatum, et orationem eius et ordinem, quem in singulis fabulis sequebatur, imitari? Audio. Sed hoc factum esse nisi certiora afferentur indicia quam quae Festa monstravit, non est cur credamus. Certe postquam opus Palaephati ob ipsam amplitudinem in epitomam redactum est, vix fuisse credo qui haec excerpta ex suo cerebello ditare vellent. Fieri sane poterat ut diligentiores lectores quas alibi legerant explicationes fabularum, eas ad marginem epitomae adscriberent, unde paulatim in textum commigrarent. At talia si re vera intrusa essent, nonne mirum esset, si unam omnia eandemque formam assumpsissent?

Itaque aut ego fallor aut in reliquiis Palaephati interpolationis indicia insunt nulla. Age iam circumspiciamus, num forte testimonia veterum contrarium nos doceant, ut Festae visum est, qui eo progressus est audaciae, ut editiones operis

---

[1]) Westermannum fugisse videtur Ps. Luciani libellum de astrologia quattuor huius capitibus subesse: c. XIII Anonymi = Luc. §§ 19, 18, 13; c. XIV = § 15, c. XVII = § 22, c. XVIII = § 21.

[2]) Hic ordo inversus non est nisi in f. XXXIII, ubi explicatur fabula de Amazonibus tradita, priusquam vulgaris eius forma allata est. Sed ad ipsum Palaephatum etiam hoc caput redire vel inde probabile fit, quod verba *στρατείαν δὲ γυναικὸς* (pro quo scripseris *γυναικῶν*) *οὐδέποτε εἰκὸς γενέσθαι, οὐδὲ γὰρ νῦν οὐδαμοῦ* aperte ad doctrinam in prooemio expositam provocant et verba *περὶ Ἀμαζόνων τάδε λέγουσιν* spectare videntur ad prooemii finem, ubi se ex natu maioribus in ipsis eis terris ubi res fabulosae gestae sint verum comperisse profitetur.

Palaephatei duas vel complures exstitisse nobis persuadere conetur (p. 22 sqq.).

Movet autem eum Joannes Malalas sexti p. Chr. n. saeculi chronographus, qui narrationes quasdam ut Palaephateas profert, e quibus una quae est de Sphinge et Oedipo prorsus diversa est a Palaephati f. VII (p. 50 sqq. ed. Bonn.), ceterae neque inveniuntur in epitoma neque maximam partem Palaephateis consimiles sunt. Wipprechtius autem has, excepta narratione de Hercule purpurae inventore, vere Palaephateas esse credit quamvis additamentis exornatas, illam autem e retractato et additamentis depravato exemplari sumptam esse. Denique pessime erravisse confitetur Malalam, ubi Persei regis Macedonum Palaephatum mentionem fecisse adnotat (p. 209_7 ed. Bonn.), cum Perseum regem confuderit cum heroe (p. 15—18).

Quid nos? Vehementer censemus falli et Festam et Wipprechtium quod Malalae eam auctoritatem concedunt, qua prorsus indignus est. Neque enim dubium est quin chronographus ille stultissimus et in litteris prorsus rudis, ut scripturam suam exornaret, eis quae e vilissimis certe libris corraserat, celeberrima quaeque scriptorum nomina adscripserit. Vide sis quae H. Gelzerus exposuit de Eusebio Malaliano[1]) quaeque Krumbacherus[2]) nuper in universum disputavit de Malalae fontibus: *Leider hat Malalas die Untersuchung seiner Quellen zu einer recht schweren Aufgabe gemacht*; *sein Werk ist auch in dieser Hinsicht ein echtes Volksbuch (?), in dem die derbste Spekulation auf den Köhlerglauben eines gutmütigen Leserkreises sich breit macht. Er citiert mit prahlerischem Behagen eine Menge von Autoren, welche von ihnen er aber thatsächlich und vorzugsweise benutzt hat, lässt sich jetzt nicht mehr genau feststellen.*

Quid multa? Quaecunque affert Malalas scriptorum testimonia imprimis clariorum — et Palaephatum illis temporibus clarum fuisse docet quae apud Nonnum abbatem illius fit commemoratio[3]) — ea in dubio remanere debent, donec aliunde ali-

---

[1]) *S. J. Africanus und die Byzantinische Chronographie* II p. 137.

[2]) *Geschichte der byzantinischen Litteratur* p. 113.

[3]) Hic VI p. Chr. n. s. quas Gregorius Nazianzenus in oratt. I, II, III respicit fabulas aut historias accuratias enarravit. Atque cum plerumque vulgarem fabularum formam sequatur, bis explicationes exhibet, ad I

quis evicerit, talia illos tradidisse qualia Malalas iactat. In hac tota igitur de interpolationibus Palaephati quaestione missum faciamus necesse est Malalam, quippe cuius memoriae aliorum testimonia non succurrant. Nam nisi vehementer fallor errat Wipprechtius, quod Eustathium ut testem addit Malalae. Nimirum quae ad λ 270 p. 1684 21 sqq. ed. R. de Sphinge tradit cum Malala prorsus conspirantia ex ipso Malala sine dubio hausit, cum eam fabulam quam nos in epitoma scriptam videmus, illum novisse e notatis ad ξ 508 1769 9 appareat[1]).

Sed alter iam procedat testis, gravis, me si audis, si Wipprechtium, levis, quippe cui non plus concedat auctoritatis quam Byzantinorum magistellorum miserrimo, Joanni Tzetzae. Hic sane nos non movet cum aliud ex Palaephato refert de Cadmo ac nos scriptum videmus, movet nos quam maxime Eusebii testimonium e docta S. Julii Africani chronographia repetendum, cuius cum Palaephati capite VI differentiam inde ortam esse ponit Wipprechtius (p. 13), quod ille Palaephati locum non satis intellexerit vel neglegenter inspexerit.

Sed septem locis Africanus idem oculis usurpavit quod nunc scriptum videmus in epitoma et recte transcripsit[2]): uno loco tam mire eum erravisse putas? At non erravit sed prorsus aliud ac Palaephatus suppeditabat, excogitavit. Videamus Syncelli verba (p. 306 16—21 ed. Bonn.) quae cum Eusebii versione Armenia (p. 42 k, l Schoene) et Hieronymiana (p. 43 h, i Sch.) consentiunt:

---

c. 65 ubi qua ratione Palaephatus Cyclopem interpretatus sit annotat, et ib. ad c. 85, ubi postquam fabulam de Marte ab Aloidis in aereo dolio incluso tradidit, χαλκοῦς δὲ, inquit, κέραμος ἡ πόλις ἐστὶν οὕτω καλουμένη ἢ εἶδός τι δεσμοῦ δυσχεροῦς καὶ δυσλύτου. Prior explicatio sapit Palaephati Νεφέλην Τρικαρηνίαν sim., ita ut hic quoque commentum Palaephateum deprendi credam.

[1]) Alia Malalae in Eustathii commentariis vestigia mihi in promptu non sunt. Sed illorum temporum philologis eum acceptum fuisse testis est Joannes Tzetzes, qui saepe eum laudat. cf. schol. in Lycophr. 111 (Mal. p. 71 B.) ib. ad vs. 355 (Mal. p. 109 B.).

[2])

Sync. p. 48 H b Schoe.	= I (de Centauris)
— p. 42 H i —	= VI (de Spartis)
— p. 46 H i —	= VII (de Sphinge)
Hier. p. 55 g, V. A. p. 54 d	= XXI (de Scylla)
Sync. p. 44 H l Schoe.	= XXII (de Daedalo)
— p. 40 H h —	= XXIX (de Medusa)
— p. 38 H d —	= XXXI (de Phrixo).

Εὐρώπη Ἀγήνορος ὑπὸ Κρητῶν ἡρπάγη ἐμπόρων, ὥς φησιν Ἡρόδοτος· τοῦ δὲ πλοίου παράσημον ἦν ταῦρος· ταύτης ἐπὶ ζήτησιν ὁ Κάδμος ἐξελθὼν κτίζει τὴν Καδμείαν καὶ Θηβῶν ἐβασίλευσεν· τοὺς δὲ πλησιοχώρους αἰφνιδίως ἐπελθόντας αὐτῷ διὰ τὸ πανταχόθεν ὡς ἀπὸ γῆς συῤῥεῖν κατ' αὐτοῦ Σπάρτους ὠνόμασεν ὡς Παλαίφατος ἐν πρώτῳ φησί.

Contra in epitomae c. VI inde nomen Spartorum explicatur, quod rebelles a Cadmo pulsi sparsim se in vicinos fines receperint.

Quid igitur? retractatumne hic nos deprehendere Palaephatum credamus?

Minime vero. Sed cum docta haec de antiquissima Graecorum historia notata ex ampliore opere ab Africano aut ab antiquiore epitomatore excerpta sint, scriptorum testimonia hic illic conturbata et conflata esse veri simillimum est.

Africanum enim non ipsum tot clarissimorum scriptorum opera[1]) adiisse ut per se consentaneum est ita luculento comprobatur argumento, unde post Neronis aetatem fuisse illum cuius opus in suum usum vertit discimus. Dico doctam de Liberi morte et sepulcro disputatiunculam, quam Syncellus (p. 307 B; Schoenius p. 44 H c locum non integrum exscripsit) pleniorem quam Hieronymus (p. 45 c) et versio Arm. (p. 44 a) servavit, Malalas, ut solet, prorsus perturbavit (p. 45 ed. Bonn. — Eius verba ut peculiare Philochori fragmentum (22) anteponere Syncelli testimonio non debebat C. Muellerus F. H. G. I p. 387). Syncellus igitur Dinarchi poetae de Dionyso a Perseo occiso narrationi adiungit haec: *τῷ δὲ βουλομένῳ πάρεστιν ἰδεῖν αὐτοῦ τὴν ταφὴν ἐν Δελφοῖς παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν χρυσοῦν ἔνθα καὶ τὸ ὅπλον ἀνάκειται Αὐγούστου Καίσαρος καὶ Νέρωνος ἡ κιθάρα*; tunc laudat Philochorum qui causam tradidit cur Liber pater ut *μιξόθηλυς* repraesentetur. Vix erit qui dubitet quin haec omnia e docto quodam fabularum historiarumque

---

[1]) Herodotus laudatur l. c.
Euripides: Sync. p. 20 H h Schoe.
Plato: Sync. p. 15 H g, 26 H o, 46 H k, 48 H a
Philochorus: Sync. p. 36 H l, H p, 44 H c, 48 H g
Didymus: Sync. p. 40 H b H g
Palaephatus: locis supra exscriptis.

antiquissimarum corpore deducta sint, quod Nerone recentius fuisse necesse est. Inter excerpendum autem facillime sane fieri poterat, ut diversae eadem de re narrationes vel explicationes confunderentur.

Et adhuc digito monstrare possumus eam ipsam Spartorum explicationem, quam Africanus cum Palaephatea commiscuit. Exstat apud Diodorum XIX 53, 4: *μετὰ γὰρ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν Κάδμου κτίσαντος τὴν ἀπ᾿ αὐτοῦ προσαγορευθεῖσαν Καδμείαν, συνῆλθεν ἐπ᾿ αὐτὴν λαὸς ὃν τινὲς μὲν Σπαρτὸν προσηγόρευσαν διὰ τὸ πανταχόθεν συναχθῆναι, τινὲς δὲ Θηβαγενῆ* e. q. s. Ipsum autem Diodorum hic deprehendi, non quem ille secutus est auctorem, inde veri simile fit, quod etiam Phrixi fabulae interpretationi Palaephateae infersit Africanus memoriae Diodoreae frustulum, exiguum sane adeo ut supra (p. 8) non respiciendum duxerim. Tradit enim (p. 38 H d Schoe.) Palaephatum arietem, qui est in fabula, *Κριὸν* fuisse dicere, paedagogum Phrixi, cum in epitoma ille sit *ἀνὴρ ἐπίτροπος τῶν πραγμάτων* Athamantis regis. Paedagogus autem audit in Dionysii Scytobrachionis narratione, quam Diodorus IV 47 servavit.

Huc fortasse facit etiam de Daedali et Icari volatu fabula, quam Syncellus (p. 45 H a Schoe.) sic explicat, ut dicat quod non potuerint illi reperiri postquam navi Minoem fugerint, ideo illos avolasse credi, cum in epitomae c. XIII quod celerrime navi vecti sint, ideo volare visos esse Minois militibus ostendatur. Sed cum Syncellus nomen Palaephati non nisi praecedenti de Daedali statuis fabulae adscripserit, Hieronymus (p. 45 l Sch.) et versio Arm. (p. 44 f) utrique, fortasse Eusebii hic error deprenditur.

Sic et ipsi in scriptorum testimoniis fidem denegavimus Africano, sed non temere factum speramus, ut temere alia in re ei denegavit Wipprechtius. Nam cum Suidae s. v. *Παλαίφατος Πάριος ἢ Πριηνεύς* testimonium de quinque libris operis cui inscriptum erat *περὶ ἀπίστων* optime confirmetur tribus Africani locis, ubi liber primus laudatur (v. Wipprechtium p. 11; Orosii locus I 13 § 4 quem ibi addit, ex Hieronymo (p. 49 b Sch.) fluxit), Suidas verum tradere censendus est. Jam videamus, quid moverit Wipprechtium, ut hoc addubitet et unum tantum

librum complexum esse opus Palaephati περὶ ἀπίστων contendat.

Atque quod Suidae s. v. Παλαίφατος ὁ Αἰγύπτιος verba μυθικῶν βιβλίον αʹ λύσεις τῶν μυθικῶς εἰρημένων (quae solutiones fabularum certe ad illud περὶ ἀπίστων opus spectant) ad unum idemque scriptum referamus, causam habemus nullam. Sed ad Probum Berytium, qui (ad Verg. Georg. III 113, p. 60 Keil) dicat: *ut Palaephatus in libro ἀπίστων ait*, et ad Theonem sophistam nos relegat Wipprechtius, qui (Progymnasm. VI. p. 221 W.) Palaephati Peripatetici ὅλον βιβλίον περὶ τῶν ἀπίστων ἐπιγραφόμενον exstare testetur.

Utrumque, ait, potuisse quidem vocibus *liber* et βιβλίον etiam complurium librorum opus significare, sed Theonem, qui illo loco Palaephatum ut in solis fabulis explicandis occupatum opponat aliis scriptoribus, qui non nisi data occasione talia attigerint, si plures eius operis libros cognovisset, librorum numerum ad vim sententiae suae augendam appositurum fuisse veri simile esse. Quid nos? Non curamus locum vilissimi illius ad Vergilii Georgica commentarii, qui Probi Berytii grammatici nomen mentitur, praesertim cum illic libri numerus excidere potuerit: Theonem unum tantum Palaephatei operis librum notum habuisse libere concedimus, non tam eam ob causam, quam Wipprechtius adducit quam quod vocibus βιβλίον et *liber* apud antiquos scriptores semper *volumen* significari Birtius[1]) accurate demonstravit, id quod illum fugisse videtur. Sed inde concludi arbitramur, iam illum non nisi epitomam oculis usurpasse. Quae suspicio augetur eo quod ille tres fabulas laudat, quae nunc in initio libelli exstant (de Centauris = I, de Diomede ab equis devorato = VII (secundum eum ordinem quem antiquum esse infra docebo), de Actaeone = VI), unam quae nunc a fine tertia est (de Medea = XLIV). Nam si quis dixerit hac re

---

[1]) *Das antike Buchwesen* p. 30: *Diese Thatsache ist allgemein anerkannt. Der Fülle von Grammatikercitaten verdanken wir, dass auf diesem Gebiete nichts so sicher garantiert ist als sie.* Ad exempla locutionis ὅλον βιβλίον (‘*ein ganzer Band*’) ab eodem allata (ib. p. 155 sq.) Kalbfleischius amicus addit maxime luculentum quod exstat in Galeno (VIII p. 698 K. cf. Rohdeum in Mus. Rhen. vol. XLIII p. 476 sq.): ὡς (καὶ? R.) γὰρ ἐγχωρεῖ μὲν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ὀνομάτων ἓν ὅλον ποιεῖσθαι βιβλίον. ἔσται δὲ ἔπη πλείω τῶν χιλίων.

nihil probari nisi hoc, excerptorem integri operis ordinem secutum esse, equidem quaero num veri simile sit et Theonem et excerptorem ex initio et ex fine tam ampli operis easdem fabulas ut memorabiles elegisse.

Ceterum plenum opus quo usque notum fuerit difficile est dictu. Africanum enim ex antiquiore fonte sua haurire, Malalam autem procul habendum esse demonstratum est; ad Nonnum Palaephati notitiam per commentariolum nescio quem pervenisse consentaneum est. Joannes quidem Tzetzes qui saepe citat Palaephatum (v. Fischeri conspectum p. LXIX n. XXVIII—XXXIV Pal. ed. VI ed.) nullam commemorat fabulam quae non exstet in epitoma. Verum enimvero qui triginta fere annis minor est Tzetza Eustathius pleniorem manibus trivisse videtur Palaephatum. Velut ad *Ω* 614 p. 1368 R. Niobae in saxum versae interpretationem uberiorem exhibet (cf. Wippr. p. 14) et ad *α* 2, 3 p. 1382 R. explicationem fabulae de muro Troiano ab Apolline et Neptuno exaedificato, quae omnino deest in epitoma neque ex scholiis ad Homerum quippe in quibus Palaephateae explicationes nunc quidem non insint, hausta esse potest. Annotationem ad *B* 70 p. 326 R. recte Wipprechtius inter Troicorum Palaephati fragmenta recepit (p. 51, fr. 5.). Eustathio cum bibliothecae Constantinopolitanae praesto fuerint, hoc non mirabimur.

Restat ut pauca dicamus de Ciridis Pseudovergilianae versu 87, in quem nomen Palaephati Jani Parrhasii illatum est coniectura ab editoribus fere omnibus accepta. Inter varias enim de Scylla narrationes poeta extremo loco affert eam quam

docta palepaphie testatur voce pachinus,

scilicet Scyllam non monstrum fuisse sed meretricem perniciosissimam. Haec cum aperte excogitata essent ab homine qui fabulas ad historiae similitudinem redigere studebat, sane haud absonum erat conicere:

* *docta Palaephatia testatur voce papyrus,*

quamquam in epitoma quam nos manibus occupamus, Scylla ut navis piratarum Tuscorum explicatur (f. XXI). Neque ego quin recte fecerit Parrhasius dubitavi, donec Hermannus Dielesius, magister maxime venerandus, verba tradita non temptanda esse me docuit, quippe quae sensu minime careant, modo nostro scribendi more exhibeantur sic:

docta Palaepaphiae testatur voce Pachynus

i. e. Pachynus Siciliae promonturium rem testatur certius factum Veneris voce; hanc Palaepaphiam dicit poeta, non Paphiam, ut Alexandrino more doctrinam ostentet, is autem, qui more sane Palaephateo fabulam Scyllae interpretatus est, ut fidem addat explicationi suae, audacter finxisse videtur, eius testem nescio quo modo exstitisse Venerem, tutelarem meretricum deam, quam Pachyni ut in plerisque promonturiis Graecis cultam esse consentaneum est.

Jam evicisse nobis videmur nec ipsa quae tempus tulerunt Palaephatea nec posteriorum scriptorum testimonia nobis suspicionem movere libris *περὶ ἀπίστων* explicationes alienas inculcatas esse.

Epitomator autem ita rem absolvisse videtur, ut quae ei maxime arridebant fabulae, has eligeret et sat religiose transscriberet. Quamquam enim etiam singulis in capitibus nonnulla omisit vel in brevius coegit, velut in Eustathiano Palaephato, id quod deest in f. IX, explicatum erat, qua ratione fabula de Nioba, postquam in saxum erat mutata, lacrimante orta sit, tamen caveas ne nonnullarum fabularum brevitatem epitomatori potius quam Palaephato acceptam feras, quippe cui ut explicet mythum modo longiore narratione opus fuerit modo breviore, neve offendas in eo, quod saepius *λόγος* ille omissus est, quo explicatur rumorem de aliqua re male intellegi potuisse[1]): hunc ut ex historia narrata ipsi sibi fingerent lecturis eum commisisse credibile est, ne taedium moveret eodem fabularum remedio per quinque libros repetito, haud secus atque saepe quam stulta sit vulgaris fabula expressis verbis monstrare supersedit. Observa praeterea etiam in brevibus narrationibus exstare plus semel enuntiata, quae quamquam ad ipsam explicationem non necessaria sunt, tamen excerptor non recidit. Duo exempla attulisse satis erit: p. 273_{17} *οἱ γὰρ τότε ἄνθρωποι αὐτουργοὶ πάντες ἦσαν οἰκέτας δ᾽ εἶχον οὐδ᾽ ὅλως ἀλλ᾽ ἑαυτοῖς ἐγεώργουν καὶ οὗτος ἦν πλουσιώτατος ὃς αὐτὸς ἐγεώργει καὶ ἐργαστικώτατος ὑπῆρχεν* et p. 281_{10}: . . . *ἐκβληθέντα δ᾽ αὐτὸν* (sc. Icarum) *ὑπὸ τῶν κυμάτων*

---

[1]) cf. II, XIII, XVII, XVIII, XXX, XXXI, XXXII, XXXV, XXXVIII, XXXIX.

πατὴρ ἔθαψεν, id quod nihil valet ad rem explicandam. Haec copia atque ubertus multo latius patet in longioribus fabulis, quas fere integras descriptas esse ab epitomatore qui vel strictim perlegerit concedet.

Ceterum quantam Palaephatei operis partem servaverit epitomator aestimare possumus. Apud Westermannum exstant versus 725 ex quibus 30 explent unam paginam qualis in Teubneri bibliotheca usu venit. Ad 24 autem paginas, quae sic efficiuntur, accedunt additamenta, quae in amplioribus codicibus, quos meliores esse iam constat, exhibentur, quae a Westermanno in annotationes coniecta sunt, ita ut ad 28 vel 30 fere paginas ascendamus. Hae librum aequant quales sunt fere Platonis legum et rei publicae, ubi paginarum numerus variat inter 24 et 38; Xenophontis libri paulo ampliores sunt (inter 32 et 46 paginarum numerus variat).

Quintam igitur maxime totius operis partem usurpamus. Tamen operae fortasse pretium est inquirere num forte in epitoma lateant indicia, ex quibus quem ordinem Palaephatus in conserendis fabulis secutus sit, eliciatur.

Praeivit Festa (§ 3, p. 15—22), qui tamen eo peccavit, quod quinam ordo in epitoma deprehendatur non satis diligenter inquisivit. Praemonendum autem est editionem Aldinam, quam posteriores editores nec non Westermannus secuti sunt, priores sex fabulas, quibus hic accedit a Palaephato prorsus aliena quae quinto nunc loco exstat, non eo exhibere ordine quem libri manu scripti qui quidem pleni sint testantur.[1]) In his fabulam II (de Pasiphae) excipiunt fabulae VI (de Spartis), VII (de Sphinge) VIII (de vulpe Teumessia); sequuntur f. III (de Actaeone) et IV (de Diomede).

Atque primo obtutu perspicies ter in hoc libello fabulas deinceps tractari, quarum eadem est et res mirabilis et interpretationis medela: III et IV (de Actaeone et Diomede a cani-

[1]) Haec ordinis fabularum in Aldina perturbatio inde fluxit, quod cum in eo codice quem expressit ut in omnibus classis A libris fabulae sextae finis, f. VII, VIII, III, quartae initium desiderarentur, lacunae adhibito cod. cl. E expletae sunt ita, ut falsus ordo qui in eo exstabat (fabulae sic se excipiunt in cl. E codd.: III, IV, IX, X, V, XI—XX, I, II, VI—VIII) retineretur. Cf. Vitellium l. l. p. 308 sq.

bus suis vel equis devoratis), XI et XII (de Caeneo Cycno Aiace invulnerabilibus), XIV et XV (de Atalanta et Melanione atque Callisto in leones mutatis) et Festa monstravit indicia quibus adducimur ut hoc non novatum esse ab epitomatore credamus (p. 19). Nec dubito quin recte contenderit (p. 17), f. XXVI de Glauco Sisyphi filio ab equis suis comeso post f. IV de Diomede transponendam esse, praesertim cum ex inscriptione huius capitis quae exstat in codd. classis b[1] (cf. Vitellium l. l. p. 315[1])): *περὶ Διομήδους* elucere videatur, non epitomatorem sed magistellum quendam, ut f. XXVI una cum XXVII et XXVIII quae ad Glaucos alios spectant legeretur, pristinum ordinem turbasse. Praeterea Festa Palaephatum fabulas quae ad eundem pertineant hominem deinceps explicavisse conicit et statim priusquam exemplis hoc probaverit, falso nunc disiunctas esse f. XIII, quae est de Daedali et Icari volatu, et XXII quae de illius statuis se moventibus, contendit. Exempla autem exstant, velut in f. II, postquam Minotaurus qua ratione fictus sit explicatum est, paucis indicatur Thesei cum eo pugna non filo illo sed gladio ab Ariadna dato adiuti, in f. XVIII non uter solum Aeoli explicatur sed etiam murus aeneus. Ipse autem sibi non constat Festa, cum num recte in f. XLIV et XL duae explicationes quae ad eandem spectant personam, conflatae sint dubius haeret (p. 18[1])). Quinam enim dirimas quae in illo capite de Medea traduntur, quae senum crines canos fuco quodam nigros reddere et vaporatione eos recreare potuerit? Nec mihi persuadere possum uno loco Cerberi figuram explicatam fuisse, altero Herculis ad eum in lucem protrahendum descensum.

Ceterum non solum intra unum caput duae de uno heroe vel monstro fabulae tractantur, sed etiam compluria per capita. Velut quinque deinceps capitibus fabulae Heracleae explicantur (XXXVII—XLI) et post tria alius argumenti capita iterum duae (XLV et XLVI).

Valde autem miror quod nec Festa nec Wipprechtius animadverterunt, permulta se excipere capita, quae multo tenuiore vinculo coniugentur. Percenseamus libellum.

Centaurorum (I) fabulam subsequitur Minotauri (II): monstra sunt ex homine et quadrupede concreta. In hac fusius expositum est quam non cogitari possit ex tauro et femina tale

animal generari. Aeque incredibilis Spartorum est generatio (VI). Iam perventum est ad fabulas Thebanas: tales persequuntur quae iam adnexa sunt capita de Sphinge et de vulpe Teumessia (VII et VIII).

Vulpem illam, quam homines devorare perhibebant, apte excipiunt Actaeonis canes (III), Diomedis et Glauci equi (IV et XXVI). Iam intelliges, quam aptus sit ordo ille, quem etiam codices nonnulli pristinum fuisse in epitoma testantur.

Niobae fabulam (IX) nullo, ut videtur, cum vicinis capitibus vinculo coniunctam sequuntur quinque narrationes X (de Lynceo qui metalla sub terra cernere credebatur) XI, XII (de Caeneo Cycno Aiace invulnerabilibus), XIII (de Daedalo et Icaro avolantibus e carcere), quas eo contendi luce clarius est, quod in iis tales corporis vires hominibus attribuuntur, quales humanam naturam excedant.

Diversi argumenti sunt quae sequuntur fabulae inter se simillimae de Atalanta et Melanione (XIV) et de Callisto (XV), cui ideo fortasse adiuncta est fabula Europae (XVI) quod et Callisto et Europa a Jove adamantur.

Proxima capita solitaria esse videntur: XVII: de equo Troiano, XVIII: de Aeoli utre et muro aeneo, XIX: de Hesperidis, XX: de Centimanis, XXI: de Scylla, XXII: de Daedali statuis. Rursus coniunguntur inter se f. XXIII et XXIV explicationis similitudine quadam: Phinei victum filiae dissolutae ac libidinosae perdiderunt — Erysichthoni cum ipse rem familiarem consumpsisset, Mestra filia procos alliciendo cotidianum victum paravit.

Solitariam Geryonis fabulam (XXV) sequuntur duae narrationes arte inter se coniunctae de Glauco Minois filio, quem herbae vi revixisse credebant et de Glauco Anthedonio, cui herba immortalem sub mari vitam comparasse ferebatur. Hunc, quem ipsum hominem sub aequore vitam degere credebant, non inepte excipit Pegasus (XXIX) equus, cui ut aërem pervolaret poetae concesserunt. Eiusdem est argumenti Pelopis, equorum alatorum aurigae, fabula, apte autem hanc subsequitur fabula de ariete illo, quem Phrixum et Hellen per mare in Colchidem portasse tradebant. Rursus explicationis similitudine conectitur cum hac proxima Phorcidarum fabula: Crii enim illius quem

imprimis fidum habuit Athamas rex plane gemellus est ille quo et Phorcidarum pater et ipsae filiae ut ὀφθαλμῷ utuntur, aurea autem Co, Pelopis matris imago et Gorgonis aurea statua eodem redeunt.

Phorcidarum regnum ut βασιλείαν γυναικῶν repraesentaverat Palaephatus (p. 296_{15}): transitur f. XXXIII ad Amazonas. His consimiles sunt mulieres bacchantes, quibus Orpheus medetur (f. XXXIV). Hunc arbores secutas esse cur creditum sit explicatur: sequuntur duae narrationes quae ad homines ex arboribus vel limo generatos spectant: f. XXXV (de Pandora) et XXXVI (de hominibus e fraxinis ortis). Similis argumenti f. XXXVII fuisse videtur, quo transitur ad fabulas Herculis, quas iam commemoravi, quibus interpositae sunt fabulae de Zetho et Amphione (XLII) de Jo (XLIII) de Medea (XLIV).

Iam patet, opinor, in epitoma fabulas se excipere non solum eas, in quibus et res mira eadem sit et ratio explicandi aut quae ad eundem heroem pertineant vel eundem locum, quales Thebanae sunt fabulae, sed etiam quae sola aut vulgaris narrationis aut explicationis similitudine contineantur. Neque dubium mihi videtur, quin hic ordo subtilior sit quam quem excerptor excogitaverit. In promptu autem est conicere ubi nunc desideratur inter capita vinculum, quaedam intercidisse.

Haec si recte disputata sunt, Palaephatus materiam non ita digessit ut, quod quis forte crediderit, singulis libris certum seu fabularum seu explicationum genus tribueret; sed rem multo liberius absolvit ita ut in conserendis fabulis filum modo hoc modo illud legeret.

Jam ad alteram partem quaestionis de fide excerptorum Palaephateorum institutae aggrediamur, quae id spectat ut, num probus fuerit epitomator atque diligens etiam in singulis verbis transcribendis enucleemus. Qua in re quoniam desideratur adhuc editio vere critica, ad eos tantum locos attendere licet, qui meliorum codicum consensu stabiliti sunt.

Atque ut excerptori fidem habeamus et ipsa orationis ubertas, quam ne in brevioribus quidem fabulis desiderari iam vidimus, monere videtur et quas allaturus sum de oratione his in fabulis observationes.

Dictionis enim aequabilitas satis memorabilis est, quae ea

re optime cernitur, quod propriae quaedam locutiones saepius adhibentur. Velut ubicunque nomini hominis cuiusdam populi unde oriundus est nomen vel aliud appellativum additur, hoc coniunctum est cum voce *ἀνήρ* vel *ἄνθρωπος*, velut Cadmus est *τῷ γένει ἀνὴρ Φοῖνιξ* (p. 276_1; similia: p. 273_{15}, 278_3, 278_{12}, 280_1, 282_{16}, 284_7, 287_{11}, 291_7, 295_{14}, 303_5), Glaucus *ἀνὴρ ἁλιεύς* (p. 289_{14}; sim. 293_{20}, 300_5).

Quid quod constructio quae voce Graeca vocatur *ἓν διὰ δυοῖν* sat mira bis occurrit? Centaurorum enim biformis natura in fine primae fabulae (p. 271_5) sic indicatur: *ἀπὸ δὴ ταύτης τῆς ἰδέας καὶ λόγου ὁ μῦθος ἀπίστως ἐπλάσθη, ὡς ἐκ τῆς Νεφέλης ἵππος τε καὶ ἀνὴρ ἐγεννήθη ἐν τῷ ὄρει;* Sparti vero armati e terra editi sic significantur: (p. 275_{18}) *ἔπειτα ἐξέφυσαν ἄνδρες τε καὶ ὅπλα.*

Eodem facit quod voci *κεφαλή* ter apud Palaephatum vis inest aliis, quantum quidem scio, scriptoribus inaudita. Significat enim superiorem vel anteriorem corporis partem; f. VII p. 276_{18} *περὶ τῆς Καδμείας Σφιγγὸς λέγουσιν ὡς θηρίον ἐγένετο σῶμα μὲν ἔχον ὡς κυνός, κεφαλὴν δὲ καὶ πρόσωπον κόρης;* hic igitur idem valet *κεφαλὴ* atque *προτομή*. Inde explicatur initium primae fabulae: (p. 269_9) *περὶ Κενταύρων φασὶν ὡς θηρία ἐγένοντο καὶ ἵππων μὲν εἶχον ὅλην τὴν ἰδέαν πλὴν τῆς κεφαλῆς, ταύτην δὲ ἀνδρός.* Centaurorum enim non caput tantum sed dimidium corpus humanum est ita ut inguinibus equi corpus accreverit. Haud secus canum *προτομαὶ*, quae ex Scyllae utero artis in monumentis eminent, *κεφαλαὶ* dicuntur in f. XXI p. 285_{11}.

Sed erunt fortasse qui haec ab excerptore non minus quam ab ipso Palaephato profecta esse posse censeant: his opponam quae in tanta orationis aequabilitate satis memorabilis est varietatem, quam iis locis observamus, ubi scriptor vulgarem fabulae formam reprobat.

Atque huius loci tres potissimum distingui possunt formae, quarum primae exemplum ipsa prima fabula exhibet: (p. 269_{11}) *εἴ τις οὖν πείθεται τοιοῦτον γενέσθαι θηρίον, ἀδυνάτοις πεπίστευκεν . . . . τὸ δ᾽ ἀληθὲς ἔχει ὧδε.* Jam vide quam diligenter variatum sit hoc exemplar; conferas (p. 279_2) *ὅστις δὲ πείθεται ἐκ λίθου γενέσθαι ἄνθρωπον ἢ ἐξ ἀνθρώπου*

λίθον εὐήθης ἐστίν· τὸ δ' ἀληθὲς ἔχει ὧδε . . . . (279_{16}) ὃς δ' ὑπολαμβάνει ἄτρωτον ὑπὸ σιδήρου ἄνθρωπον, εὐήθης ἐστίν· ἡ δ' ἀλήθεια ἔχει οὕτως . . . . (301_6) τοιοῦτον δ' εἴ τις πείθεται γενέσθαι, μάταιός ἐστιν . . . . (285_{12}) τοιαύτην δὲ φύσιν ἐννοεῖν πολλὴ εὐήθεια· ἡ δ' ἀλήθεια αὕτη . . . . (281_1) νοῆσαι δ' ἄνθρωπον πετόμενον ἀμήχανον καὶ ταῦτα πτέρυγας ἔχοντα προσθετάς· τὸ οὖν λεγόμενον ἦν τοιοῦτον, (p. 300_4) ὡς δὲ μάταιον τὸ ἄνδρας ἰχθῦσι συνθήκας τίθεσθαι τίς οὐκ οἶδεν; ἀλλ' ἦν . .

Alteram formam etiam saepius invenimus et ipsam multifariam variatam: (p. 279_9) . . . τοῦτο δὲ ψεῦδος· τὸ δ' ἀληθὲς ἔχει ὧδε . . . . (sim. in f. III et XXXIV), (p. 275_{18}) . . εἰ δὲ τοῦτο ἦν ἀληθές, οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων ἔσπειρεν ἄλλο τι ἢ ἰδόντας δρακόντων· τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει . . . . (p. 283_7) ἔστι δὲ μυθώδης ἄγαν ὁ λόγος· ἡ δ' ἀλήθειά ἐστιν αὕτη . . . (p. 277_5) ἔστι δ' ἄπιστος καὶ ἀδύνατος ὁ λόγος· οὔτε γὰρ ἰδέα τοιαύτη δύναται γενέσθαι . . . (sim. in f. XXV); (p. 285) πῶς δ' οὐκ εὔηθες τὸ τοιοῦτον; τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει (sim. in. f. VIII. XXVIII): (p. 299_3) ὁ περὶ Πανδώρας οὐκ ἀνεκτὸς λόγος . . . . . ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τοῦτο . . . (p. 274_{12}) . . . τοῦτο δὲ γελοῖον, τὸ γὰρ ζῷον τοῦτο . . . . ἡ δ' ἀλήθεια ἥδε (sim. in f. XXIV, XXVII, XXXII)

Tertium genus eo ab aliis duobus differt quod scriptor prima quam dicunt grammatici persona utitur: (p. 271_{11}) ἐγὼ δὲ οὔ φημι τοῦτο γενέσθαι· πρῶτον μὲν γὰρ . . . τὸ δ' ἀληθὲς ἔχει οὕτως . . . (p. 282_6) καὶ ὁ περὶ Καλλιστοῦς λόγος τοιοῦτος· ἐγὼ δέ φημι . . . . . (p. 283_{15}) . . . περὶ δὲ τούτου ὡς οὐχ οἷόν τε δῆλον εἶναι πᾶσιν οἶμαι· εἰκὸς δὲ . . . . φασὶ δὲ ὅτι . . . . . ὅπερ ἐστὶ ψευδές· ὁπλίτας γὰρ ὡς οἶμαι εἶχε, (sim. in f. XVI, XXII, XXVI, XXXIX, XLI).

Hanc dictionis varietatem non excerptoris esse sed eius qui hanc scripturam condidit mihi quidem constat. Licet igitur quam hic deprendimus in singulis locutionibus transscribendis fidem, ad totum opus pertinere coniciamus.

Egregie ergo fallimur aut probavimus epitomae Palaephati nos insistere posse ut sat certo ac firmo fundamento.

II.

De aetatis et patriae Palaephati incredibilium scriptoris quae insunt in epitoma indiciis.

1.

Wipprechtius priusquam ut aetatem indaget Palaephati, orationem eius excutere conetur, e rebus quae in excerptis certae aetatis notam ferant, et e testimoniis posteriorum scriptorum terminos quosdam eruere studet, quibus quaestio artioribus finibus circumcludatur (p. 27 sq.). Sed certiora hac in re proferri posse existimo quam quae ille posuit.

Etenim ut veri simile est re vera Palaephatum in prooemio Melissum, Samium philosophum, Periclis aequalem laudare, ita dubium, num quem ibi addit Lamiscus Samius, Pythagoreus sit ille qui in epistola Pseudo-Platonica VII p. 350 B. Archytae et Platonis amicus perhibetur.

Certum est, id quod Wipprechtius non monuit, Palaephatum antequam Euripides Alcestidem fabulam docuit i. e. ante annum a. Chr. n. 438 scribere non potuisse f. XLI, cuius initium est: *περὶ Ἀλκήστιδος λέγεται μῦθος τραγικώδης.* Primum autem Euripidem hanc fabulam in scaenam produxisse testatur Aristophanes Byzantius, cum annotat in fabulae argumento: *παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ἡ μυθοποιία* i. e. neque apud Aeschylum neque apud Sophoclem (Eurip. ed. Nauck. I p. 3_{18}).

Sed ad aetatem fere saeculo posteriorem deferimur, si C. Muellerus periplus Hannonei notitiam in Palaephato exstare recte coniectavit. Hannonis enim regis Carthaginiensium de itinere circa Africae oram quae ad occasum spectat commentarium non ante Theophrasti tempora Graecis innotuisse ut per

se veri simile est ita nuperrime demonstrare conatus est C. Th. Fischerus[1]). Nullus autem equidem dubito quin Muellerus[2]) recte statuerit Palaephatum cum in f. XXXII narret Cernaeos in Libya extra Herculis columnas incolere (p. 295_{14} sqq.) *περὶ τὸν Ἄννωνα ποταμὸν κατὰ Καρχηδόνα*, Hannonem respicere, qui § 8 tradit: *ἐτεκμαιρόμεθα δ᾽ αὐτὴν* (sc. Cernen insulam) *ἐκ τοῦ περίπλου κατ᾽ εὐθὺ κεῖσθαι Καρχηδόνος* et in verbis *περὶ τὸν Ἄννωνα ποταμόν* Hannonis nomen delitescere. Flumen enim cui hoc nomen sit aliunde non notum est. Nimis autem cautus mihi esse videtur Fischerus, qui cum de codicum scriptura non iam satis constet, de hoc loco iudicium cohibere iubet. Nam quis casui tribuerit, quod eodem loco et scriptoris illius nomen quamvis male intellectum et singularis eiusdem de Cernae insulae situ notitia repperitur? Tamen hoc ut minus certum mittere praestat: unum tenemus post quem scripserit Palaephatus terminum: annum a. Chr. n. 438.

Ex posterioribus autem scriptoribus primus[3]) expressis verbis commemorat Palaephati *περὶ ἀπίστων* opus Theo ille, de quo supra egi, quem Hermogene antiquiorem esse constat, primo p. Chr. n. saeculo fuisse veri simile est[4]).

His praemonitis quid Wipprechtio ex oratione libelli *περὶ ἀπίστων* diligentius inquisita redundare videatur ad eius aetatem definiendam reputemus.

Recte Wipprechtius ad quaestionem propositam dirimendam

---

[1]) *De Hannonis periplo*, Lipsiae 1893, p. 109 sqq.

[2]) *Geographi Graeci minores* I p. XXX.

[3]) Neque enim Athenionis comici versus *καινὸς γάρ ἐστιν οὑτοσὶ Παλαίφατος* (apud Athen. XIV 660e, Mein. F. C. G. IV 557, Cock. III. 369) ita comparatus est, ut ad unum e Palaephatis a Suida enumeratis certe referatur, neque scimus quis fuerit Palaephatus ille, quem Plinius in indice libri XXIX inter externos auctores nominare videtur (Sillígio teste exhibent codd. R a: Phalapato, V d: Phalaphato, T, qui levioris est auctoritatis (v. Detlefseni praef. ad vol. I, p. 4, Iani ad vol. I ed. 2. p. IV): Philopatore, id quod coniecturae deberi videtur; Palaephato reposuit Harduinus, quem recentiores editores secuti sunt).

[4]) Progymnasmata Theoni stoico, Augusti aequali attribuenda esse, qui Suida teste *περὶ τεχνῶν ῥητορικῶν βιβλία γ′* scripsit quemque bis laudat Quintilianus (IX 3, 76, III 6, 48) Hoppichlerus coniecit (*De Theone* etc. Diss. Wirceb. 1884), cuius argumentis novum nuperrime addidit Thieleus (*Hermagoras* p. 51)).

rerum grammaticarum observationem haud multum valere professus est (p. 29 sqq.). Nam his in rebus excerptoris potius quam scriptoris manum deprehendi in aperto est. Itaque his missis quae de vocabulorum usu sibi explorasse videtur diligentius excutiamus.

Atque § IIa (p. 35—39) congessit eas voces quae cum poetis propriae sint, a prosae orationis usque ad Aristotelem scriptoribus alienae fuerint. Satis enim constare „posterioris aetatis scriptores permultis vocabulis poetarum sermoni propriis usos esse, non ut ornatiorem redderent locutionem sed quod poeticam illarum vocum naturam non iam sentiebant." Hoc fundamentum parum stabile esse nemo non concedet qui secum reputaverit apud scriptores Aristotele antiquiores poeticarum vocum usum late patere. Velut in Thucydide *τὸ ποιητικὸν τῶν ὀνομάτων* iam Dionysius Halicarnassensis bene animadvertit (de Thuc. c. 24; cf. Blassium, *Die attische Beredsamkeit* I p. 205). E Xenophontis vero scriptis post G. Sauppei in Lexilogo utilissimam syllogen Rutherfordius[1]) nonaginta fere huius generis vocabula collegit, Platonem eadem saepe, saepe alia adscivisse nec Rutherfordius animadvertit nec Krelingius in prooemio quod poeticorum apud Polybium et Diodorum vocabulorum conspectui praemisit[2]). Immo ille Platonem duobus locis (p. 165 s. v. *ἀλίζειν* et s. v. *ἄλκιμος*) a talis abusus criminatione defendere studet et recte hic quidem. Verum tamen convenit Platoni cum Xenophonte de usu horum vocabulorum: *ἀλεξητήρ* (Pl. usurpat *ἀλεξητήριος* Pol. 279d) — *τημελεῖν* (leg. XII 953a; apud Xenoph. non nisi *ἀτημέλητος* exstat) — *γοᾶσθαι* (*γόος* apud Atticos non invenitur; apud Plat. leg. VII 800d exstat *γοώδης*) — *εὐθήμων* (Xenoph.: *εὐθημοσύνη*; Pl. leg. VI 758b: *εὐθημονεῖσθαι*) — *σαφήνης* (Xenoph.: *σαφηνίζειν;* Plat. saepe *σαφήνεια* e. g. Pol. 264c). His addenda sunt vocabula quaedem poetica, quae Rutherfordius nescio qua de causa in indicem suum non recepit: *εὐειδής* (saepius apud utrumque, velut Xenoph. Exped. II 3, 3; Comment. III 11, 4; Pl. Pol. VI 494c; VII 535a; Crit. 44a) — *θοίνη*, quae vox apud Atticos praeter Xenophontem et Platonem scriptores

---

[1]) *The new Phrynichus* 1881 p. 165—174.

[2]) *De usu poeticorum et dialecticorum vocabulorum apud scriptores Graecos seriores, pars I.* Diss. inaug. Rheno-Traj. 1886, p. X.

non usu venit, nisi quod Cratinus comicus semel adhibuit in tetrametro trochaico verbum inde derivatum *θοινᾶσθαι*: Meineke F. C. G. II p. 107, 1; apud Platonem autem exstat *θοίνη* Phaedr. 236c, Theaet. 178d, apud Xenoph. Instit. Cyr. IV 2, 39; Agesil. 5, 1; *θοινάζειν* ib. 8, 7; *θοινητικός* Oec. 9, 7.

Aristotelem denique vocabulorum delectum haud ita curasse inter omnes satis constat.

Ex poeticorum igitur vocabulorum apud Palaephatum usu certi quicquam concludi nequit.

Sed ne forte quis ipsa multitudine earum vocum quas Wipprechtius congessit offendatur, has paulo diligentius perlustremus.

Atque primum quidem ex hoc numero expungenda sunt duo vocabula, quae quo apud Palaephatum eo sensu non usu venire nisi apud comicos contendit: *ἐμπολή*[1]) et *πυρπολεῖν*. Comicos enim poetas vocabulorum in usu canticis et tragicorum aliorumque poetarum parodiis exceptis quam maxime conspirare cum pedestris sermonis scriptoribus Atticis compertum est. Rutherfordii hac de re disputationem attulisse satis est (l. l. p. 32 sqq.).

Deinde vocem *μῆλα* pro *πρόβατα* Palaephatus non adhibuit nisi ut Hesperidum fabulam ex male intellecta hac voce explicaret et ipse eam sibi alienam esse eo testatur, quod addit *μῆλα δὲ καλεῖται τὰ πρόβατα* (p. 284_{11}).

Quod autem *εὐκάρπους* dicit Palaephatus Hesperidum oves (p. 284_{9}) minime poeticum vocis usum imitatus est. Wipprechtii quidem exempla huc non faciunt. Nam in hymn. in matr. deor. 5 *ἐκ σέο δ' εὔπαιδές τε καὶ εὔκαρποι τελέθουσιν* (sc. *ἄνθρωποι*) agri fructus intelligendos esse putaverim, quibus mater deorum donat homines non minus quam liberis, et Sophocles cum *εὔκαρπον Κυθέρειαν* dixit (F. T. G. ed. Nauck. ed. II fr. 763), vix gregum subolem intellexit sed maritorum.

---

[1]) Ceterum hoc vocabulum vel ideo hinc removendum est, quod in versu Arist. Ach. 930 *ἔνδησον ὦ βέλτιστε τῷ | ξένῳ καλῶς τὴν ἐμπολὴν | οὕτως ὅπως | ἂν μὴ φέρων κατάξῃ* propria mercis significatio agnoscitur; merx quam Boeotus domum portare iubetur est Nicarchus sycophanta, qui in versibus subsequentibus acerba cum cavillatione vasi rupto comparatur. Apud Palaephatum autem p. 307_{13} cum pecuniam significet ex negotiatione paratam, cuius usus primus testis est Dio Chrys. or. 77 p. 414 R, inter eas voces ponendum est, quas W. sub b collegit.

Omnino autem hac voce Palaephatus non tam fecunditatem illarum ovium significare mihi videtur quam quod e lana lacte pellibus aliis percipitur lucrum, siquidem Xenophon in Cyri instit. I 1, 2 scribit: *τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν* (sc. gregibus) *ἐῶσι τοὺς νομέας χρῆσθαι*, et scriptor ignotus libri alterius Oeconomiae Aristoteleae, qui tertio a. Chr. n. saeculo fuisse videtur, p. 1346a 2 (sim. 1348a 23 et 25): *ἡ ἀπὸ τῶν βοσκημάτων* (sc. *πρόσοδος*) *ἐπικαρπία τε καὶ δεκάτη καλουμένη*.

Ut Sophoclis verba ita Euripidis Andromachae v. 947 non satis diligenter inspexit Wipprechtius, cum confirmavit vocabulo *συμφθείρειν* vim plane corrumpendi ut apud Palaephatum p. 269_{19} ita illic inesse: mulieres domo arcere iubet poeta: *αὗται γὰρ διδάσκαλοι κακῶν· | ἡ μέν τι κερδαίνουσα συμφθείρει λέχος, | ἡ δ᾽ ἀμπλακοῦσα συννοσεῖν αὐτῇ θέλει.* Luce clarius est voce *συμφθείρειν* significari adiutricem esse flagitii. Ceterum hoc compositum secundum analogiam confectum est talium verborum: *συνταράσσειν* = conturbare (Thuc. II 52) — *συγκόπτειν* = contundere (Dem. XXI 57) — *συμβιάζειν* = vi compellere (Dem. VIII 41) — *συνδάκνειν* = commordere (Xenoph. Equ. 6, 9) ita ut haud multum referat, quod apud Plutarchum demum in litteris exstat hic verbi *συμφθείρειν* usus (Moral. 997a: *αἷμα καὶ γάλα καὶ λύθρον ἐμβρύων ὁμοῦ συμφθαρέντων ἐν ὠδῖσιν* i. e. sanguis lac et pus fetuum simul contusorum in partu; cetera exempla a Wipprechtio ex Plutarcho allata miscendi notionem exhibent).

Jam vero etiam id improbo in Wipprechtio, quod voces poeticas esse nuncupavit, quae tam rarae sunt, ut cum poeticae dictionis notam non secum ferant, utrum poetis propriae sint necne diiudicari nequeat.

Velut cum consentaneum sit *ὑλοτόμους* in litteris Graecis haud ita saepe commemorari, inde quod post Homerum primus Theophrastus hoc substantivum adhibuit, nihil potest sumi. Neque ideo quod verbum *διαφημίζειν* apud primum Aratum exstat aut *ἐμβατεύειν* apud solum Leonidam Tarentinum, hae voces ex poesi debent repeti.

Ἄσημος denique adiectivum cum p. 287_4 codices optimi non omnes exhibeant, mittere satius duco.

Reliqua ergo sunt e viginti quae attulit Wipprechtius voca-

bulis undecim. Ex his voces *λάβρος*, *φορός*, *σαίνειν* primus Aristoteles, *ματαιάζειν* Epicurus, *ἱκέτις* scriptor Pseudoaristotelei libri II Oeconomiae adscivit, vocem autem *πολεμιστής* non, ut scribit Wipprechtius, Maccabaeorum libri sed versio Graeca veteris testamenti quae septuaginta interpretum vulgo audit (permultis locis, velut I. Sam. XVI 18 cf. Schleusneri novum Thesaurum in LXX interpret. IV p. 401, 402), *δέσμιος* non primus Polybius sed rursus LXX interpretes (Thren. III 33 Zach. IX 11, 12, Sap. XVII 2), *βαστάζειν* verbum non Polybius sed LXX (II Reg. XVIII 14). Cetera vocabula *ἕδνον*, *αἰχμητής*, *ξύλοχος* aut omnino in prosa oratione non inveniuntur aut apud scriptores Polybio posteriores.

His addendum est verbum a Wipprechtio omissum *ῥύεσθαι* (p. 304_{22}) quod poetis et Herodoto tritum (cf. eius verba V 49_3 *ῥύσασθε Ἴωνας ἐκ δουλοσύνης*) inter pedestris sermonis scriptores primi LXX interpretes adhibuerunt (Gen. XLVIII 16 saepius), nisi quod Thucydides uno loco adscivit, sensu prorsus diverso, V 63, ubi Agis rex promittit Lacedaemoniis se *ἔργῳ ἀγαθῷ ῥύσεσθαι τὰς αἰτίας* i. e. *ἀπολύσεσθαι* (sic ib. 75).

Jam transeamus ad ea vocabula Palaephatea quae in litteris Aristotelis aetate antiquioribus aut omnino non exstant aut non eo quo apud Palaephatum et posteriores alios scriptores sensu. Priusquam autem quid inde colligi possit definiamus, quam coacervavit Wipprechtius materiam retractemus (§ II b. p. 39—45).

Neque enim minus in hoc capite quam in priore bifariam mihi peccasse videtur. Primum enim cum pateat non eandem omnia vocabula quae huc spectant, ad rem probandam vim habere, cuius quodque momenti sit quaerere supersedit; tum singularum vocum historiam minus quam par erat diligenter persecutus est. Illud dixerim contra vocabula quaedam ab illo in hunc indicem coniecta, quae ex simplici nomine vel verbo Atticis usitato et praepositione composita sunt. Talia cum omnibus temporibus secundum constantem analogiam ficta sint, inde quod hoc aut illud compositum ante Aristotelem in litteris non invenitur, nihil redundat ad quaestionem propositam.

Velut *συνέκδημος* formatum est ab adiectivo Atticis trito *ἔκδημος* sicut Aristoteleum (Pol. *β* 5 1263a 17) *συναπόδημοι* ab adiectivo *ἀπόδημος*. Ceterum grammaticis Alexandrini quod

dicitur aevi *συνέκδημος* vocem notam fuisse probatur titulo, quem Jonis Chii cuidam operi inscripserunt: *συνεκδημητικός* (Pollux II 4, 19 cf. Muelleri F. H. G. II p. 49 fr. 10).

Eiusdem generis sunt: *συναπαίρειν*, *διακολυμβᾶν*, *διανήχεσθαι*, *προσαναπλάσσειν*.

Hic annotare non ab re est, verba cum compluribus praepositionibus composita qualia Polybius summopere amat, in Palaephato non saepius reperiri quam apud Atticos scriptores.

Praeterea eas voces missas faciamus oportet, quae sola forma ab antiquiorum scriptorum usu discrepant, velut *συγκυνηγός*, *κυνηγεῖν*, *μνηστεύεσθαι*[1]) quarum antiquior forma est *συγκυνηγέτης*, *κυνηγετεῖν*, *μνηστεύειν*. Has excerptor fortasse mutavit.

Jam vero quae Wipprechtius minus accurate tractaverit vocabula expungenda sunt haec: *καταντᾶν*, quod verbum ante Polybium nusquam exstare contendit, exstat autem apud Alexidem comicum (Mein. F. C. G. III p. 503$_{13}$:) *πᾶς δ' ἀγών* | *ἐπ' ἐμὲ κατήντα*: totus labor ad me venit. — *λιποθυμεῖν* non primus Theophrastus adhibuit sed multo ante eum Hippocrates (*προγνωστ.* II p. 136 Littré). — *περιελαύνειν* sensu *circumeundi*, *compellendi* (non *abigendi*, ut ait Wipprechtius p. 43) iam Aristophanes usurpavit: Equ. 290: *Κλ. περιελῶ σ' ἀλαζονείαις* nec non ib. 887: *Κλ. οἴμοι τάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις;* — *πυριᾶν* autem vox est iam Hippocrati usitata (cf. Stephani thes. s. v.) quae etiam Atticis minime erat inaudita: Eupolis (Mein. I p. 473) substantivum inde derivatum *τὸ πυριατήριον* adhibet, ipsum verbum Crobylus incertae aetatis comicus (Mein. IV p. 568$_1$). — *Ὑποτάσσειν* denique verbum ante Polybium apud LXX interpretes saepissime invenitur (activum Ps. XVII 51; medium Ps. LXI 1, Ps. XXXVI 7, passivum I Reg. X 15); sed ne Atticos quidem hoc verbum sprevisse testis est Antiphanes comicus qui scribit (Meineke III p. 149 XLVI): *οὐκ ἔστιν οὐδὲν λεγόμενον μακρῶς, ὅτε* | *ὁ λέγων ὑποτάττει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα.*

Deletis his tredecim vocabulis quae restant septem percen-

---

[1]) Quibus addas *ἀγανακτεῖσθαι* formam pro *ἀγανακτεῖν* usurpatam p. 304,$_{18}$, id quod non nisi apud Lucianum (Somn. c. 4) et eo posteriores reperitur.

seamus: *διαλαμβάνειν* sensu iudicandi adhibitum est iam ab Aristotele, quae hic inserenda sunt verba *διαφημίζειν* et *ἐμβατεύειν* apud poetas ineuntis tertii a. Chr. n. saeculi leguntur, *ἀνομίλητός τινος* = *imperitus* apud scriptorem epistolae Pseudo-Platonicae VII, qui eadem fere aetate fuisse videtur[1]), *ἱστορεῖν* = *narrare* non, ut Wipprechtius credit, apud Polybium primum exstat sed apud Antigonum Carystium, qui exeunte tertio a. Chr. n. saeculo floruit (hist. mir. II, IX, XV, persaepe), apud LXX autem praeter voces *περίχωρος* et *περικαθίζειν* etiam verbum *κατατρέχειν* primum eodem quo apud Palaephatum sensu reperitur, id quod Wipprechtium fugit. Hoc Palaephatus duobus locis p. 271_3 *οἱ Κένταυροι οἱ ἐκ Νεφέλης ἡμᾶς κατατρέχοντες πολλὰ κακὰ ἐργάζονται* et p. 278_{18} *ἀλώπηξ ἡμᾶς κατατρέχων ὑποχωρεῖ* sensu persequendi vel vexandi posuit, cum apud Thucydidem, quem sequitur Polybius, vastandi notionem habeat et nisi cum terrae nomine non coniungatur (cf. Thuc. II 94, Polyb. V 17, 3). Cum Palaephato conspirat Levit. XXVI 37: *ὑπερόψεται ὁ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸν ὡσεὶ ἐν πολέμῳ μηδενὸς κατατρέχοντος.* Apud Polybium demum exstant voces *μυθογράφος* et *ἀδιάλειπτος;* claudit agmen *ἐμπολή* substantivum, quod primum Dionem Chrysostomum sicut Palaephatum adhibere iam monui.

Ex hoc verborum duodecim conspectu quid colligi potest? Equidem nihil censeo nisi hoc: Palaephatum incredibilium scriptorem neque antiquiorem esse Aristotele neque Aristotelis aequalem, quippe qui haud paucas adsciverit voces, quae in operum Aristoteleorum corpore tam vasto tamque vario non leguntur, immo posterioribus a scriptoribus aut inventae esse videantur aut novam in notionem traductae. Sed quantum temporis defluxerit ab Aristotelis aetate ad Palaephati ne aestimari quidem potest neque quisquam, spero, Wipprechtium sibi persuadere patietur, eum Polybio recentiorem habendum esse ideo quod eius dicendi usus persaepe congruat cum eo sermone, qui Polybii aetate in usum venerit (p. 45). Mihi quidem non persuasit. Mitto quod quae Polybiana nuncupat Wipprechtius, ea par-

---

[1]) cf. Susemihlii *Geschichte d. griechischen Litteratur i. d. Alexandrinerzeit*, II p. 581 [19]).

tim multo antiquiora esse cognovimus: sumit quod nec demonstravit nec demonstrare ullo modo potest: Polybium quasi novum quoddam sermonis Graeci aevum extulisse. Hoc ut mente sibi fingat quanam re adductus sit facile est visu: memoria non tenuit, hiare in litteris Graecis inter Aristotelem et Polybium per unum saeculum et dimidium ingentem lacunam, periisse pedestris sermonis scriptorum qui tertio a. Chr. n. saeculo floruerunt opera fere omnia, ita ut nunc iam in tenebris lateant gradus illi multi et varii, per quos Graecorum sermo ab Aristotelis elocutione ad Polybianam paulatim descenderit. Igitur siquae in Palaephato voces Polybio usitatae inveniuntur, hae minime clamant scriptorem Polybium imitantem, sed qui utatur sermone eo, qui Aristotelis aetate nasci coepit, deinde in dies magis excultus est, cuius luculentissimum sane exemplar Polybii grande opus habendum est.

Inter Aristotelis et Theonis aetatem scriptum esse opus de incredibilibus iam constat. Verum tamen siquis non in singulis vocabulis haerebit sed universam spectabit elocutionem, id quod Wipprechtius plane omisit, difficultate se implicari statim sentiet sat incommoda. Obstupescet vel in ipso initio prooemii: *Τάδε περὶ ἀπίστων συγγέγραφα.* Quid enim? Alexandrino aevo eo quis usus sit exordio quod solemne est in quinti a. Chr. n. saeculi et rerum scriptorum et philosophorum operibus [1]), quod tamen iam Herodotus artificiosius exornavit, Protagoras respuit, si quidem fides habenda est Diogeni Laertio, qui eum sic statim medias in res prosiluisse tradit: *Πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος* (IX 8)?

Quid quod per totum libellum oratio procedit non per sententias variis modis inter se subiunctas, qualis est apud Graecos postquam ars oratoria coli coepta est scribendi mos, sed per

---

[1]) Vide quae huius generis exempla congessit Dielesius in Hermae vol. XXII p. 436 a. 1 (cf. Wilamowitzii *Aristoteles und Athen* I 130 [12]). Democriti prooemium adduxisse satis est: *Τάδε περὶ τῶν συμπάντων ⟨λέγω⟩.* Falsarii hanc prooemii formam ut consentaneum est summo studio arripuerunt, cf. exempla a Lobeckio collecta (Aglaoph. p. 722) e quibus affero initium operis Zoroastri: *Τάδε συγγέγραφα Ζωροάστρης ὁ Ἀρμένιος.*

brevissima enuntiata quorum unum iuxta alterum positum est? *Εἰρομένης λέξεως* confestim nobis in mentem venit, quam Aristoteles (Rhetor. γ 1409 a 24 sqq.) antiquiorum scriptorum propriam esse confirmat, cui contraria est *λέξις κατεστραμμένη*. Exempli autem loco affert Herodotum, quamquam prooemium ipsum, quod citat, artificiis oratoriis nativam scribendi simplicitatem iam infectam prodit, id quod posteriores de arte oratoria scriptores non fugit; conferas Demetrii *περὶ ἑρμηνείας* c. 12 (III p. 263 Speng.) et Hermogenis *περὶ ἰδεῶν* II 12 (II p. 423 sq. Speng.). Multo simplicior est antiquiorum Herodoto rerum scriptorum oratio, velut Hecataei, cuius unum quod tempus tulit amplius fragmentum ab Athenaeo servatum (II p. 35; F. H. G. I p. 26 fr. 341) adscribo: *Ἑκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος τὴν ἄμπελον ἐν Αἰτωλίᾳ λέγων εὑρεθῆναι φησὶ καὶ τάδε* '*Ὀρεσθεὺς ὁ Δευκαλίωνος ἦλθεν εἰς Αἰτωλίαν ἐπὶ βασιλείᾳ καὶ κύων αὐτῷ στέλεχος ἔτεκε· καὶ ὃς ἐκέλευσε αὐτὸ κατορυχθῆναι· καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔφυ ἄμπελος πολυστάφυλος· διὸ καὶ τὸν αὐτοῦ παῖδα Φύτιον ἐκάλεσε· τούτου δ' Οἰνεὺς ἐγένετο, κληθεὶς ἀπὸ τῶν ἀμπέλων*'· '*οἱ γὰρ παλαιοί*', *φησί*, '*Ἕλληνες οἴνας ἐκάλουν τὰς ἀμπέλους· Οἰνέως δὲ ἐγένετο Αἰτωλός*'.

Eundem deprendes stilum in Pherecydis fragmentis hisce: fr. 33 (F. H. G. I p. 80. — Athen. XI 470 c) *Φερεκύδης δ' ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἱστοριῶν προειπὼν περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ ἐπιφέρει·* '*Ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἕλκεται ἐπ' αὐτὸν τὸ τόξον ὡς βαλῶν καὶ ὁ Ἥλιος παύσασθαι κελεύει· ὁ δὲ δείσας παύεται· Ἥλιος δὲ ἀντὶ τούτου δίδωσιν αὐτῷ τὸ δέπας τὸ χρύσεον, ὃ αὐτὸν ἐφόρει σὺν ταῖς ἵπποις, ἐπὴν δύνῃ διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ τὴν νύκτα πρὸς ἕῳην*, (*ἕω ἥ νιν* cod. corr. Kaib.) *ἀνίσχει ὁ Ἥλιος· ἔπειτα πορεύεται Ἡρακλῆς ἐν τῷ δέπαι τούτῳ ἐς τὴν Ἐρύθειαν· καὶ ὅτε δὲ ἦν ἐν τῷ πελάγει, Ὠκεανὸς πειρώμενος αὐτοῦ κυμαίνει τὸ δέπας φανταζόμενος· ὁ δὲ τοξεύειν αὐτὸν μέλλει καὶ αὐτὸν δείσας Ὠκεανὸς παύσασθαι κελεύει.*' — fr. 60 (F. H. G. I p. 87 — Schol. Pind. Pyth. IV 133) *Ἡ ἱστορία παρὰ Φερεκύδῃ* · '*ἔθυε*', *φησὶν*, '*ὁ Πελίης τῷ Ποσειδῶνι καὶ προεῖπε πᾶσι παρεῖναι· οἱ δὲ ἦσαν οἵ τε ἄλλοι πολῖται καὶ ὁ Ἰήσων· ἔτυχε δὲ ἀροτεύων ἐγγὺς τοῦ Ἀναύρου ποταμοῦ· ἀσάνδαλος δὲ διέβαινε τὸν ποταμὸν, διαβὰς δὲ τὸν μὲν δεξιὸν ὑποδεῖται πόδα, τὸν δὲ ἀριστερὸν ἐπιλήθεται· καὶ ἔρχεται οὕτως ἐπὶ δεῖπνον· ἰδὼν δὲ ὁ Πελίης συμβάλλει τὸ*

μαντήϊον· καὶ τότε μὲν ἡσύχασε, τῇ δὲ ὑστεραίῃ μεταπεμψάμενος ἤρετο ὅτι ποιοίη, εἰ αὐτῷ χρησθείη ὑπό του τῶν πολιτῶν ἀποθανεῖν· ὁ δὲ Ἰήσων πέμψαι ἂν εἰς Αἶαν αὐτὸν ἐπὶ τὸ κῶας τὸ χρυσόμαλλον ἄξοντα ἂν ἀπὸ Αἰήτεω· ταῦτα δὲ τῷ Ἰήσονι Ἥρη ἐς νόον βάλλει, ὡς ἔλθοι ἡ Μήδεια τῷ Πελίῃ κακόν'.

Jam conferas Palaephati quamlibet fabellam, e. g. XXIV: . . . *Ἐρυσίχθων ἦν ἀνὴρ Θετταλός· διαφθείρας δὲ τὰ χρήματα πένης ἐγένετο· ἦν δὲ θυγάτηρ αὐτῷ καλὴ καὶ ὡραία, Μήστρα τὸ ὄνομα· ὅστις δὲ εἶδεν αὐτὴν ἐπιθυμητικῶς διέκειτο πρὸς αὐτήν· ἀργυρίῳ μὲν οὖν οἱ τότε ἄνθρωποι οὐκ ἐμνηστεύοντο, ἐδίδοσαν δὲ οἱ μὲν ἵππους, οἱ δὲ βοῦς, τινὲς δὲ πρόβατα ἢ ὅτι ἂν ἐθέλοι ἡ Μήστρα· ἔλεγον δὲ οἱ Θετταλοὶ ὁρῶντες ἀθροιζόμενον τῷ Ἐρυσίχθονι τὸν βίον, ὅτι ἡ Μήστρα ἐγένετο αὐτῷ πάντα καὶ ἵππος καὶ βοῦς καὶ τἆλλα· ἀφ' ὧν ὁ μῦθος προσανεπλάσθη.*

Nonne sentis stilum Hecataei et Pherecydis simillimum? Sed cum singulis in rebus Palaephateam elocutionem cum illorum oratione comparare nequeamus propter fragmentorum tenuitatem, Herodotum aliosque eiusdem aetatis scriptores conferamus quippe quos, etsi multa novaverint, tamen plerisque in rebus antiquum scribendi morem secutos esse pateat.

Statim quae tam notabilis est in Herodoto verborum copia ac paene loquacitas eandem nonnumquam in Palaephato offendas. Vide sis prooemii finem (p. 269_4): *ἐπελθὼν δὲ καὶ πλείστας χώρας ἐπυνθανόμην ἐκ πρεσβυτέρων ὡς ἀκούοιεν περὶ ἑκάστου αὐτῶν· συγγράφω δὲ ἃ ἐπυθόμην περὶ αὐτῶν καὶ τὰ χωρία αὐτὸς εἶδον ὡς ἔστιν ἕκαστον ἔχον καὶ γέγραφα ταῦτα οὐχ οἷα ἦν λεγόμενα ἀλλ' αὐτὸς ἐπελθὼν καὶ ἱστορήσας.*

Huc facit etiam abundantia verborum quam supra monstravi. quae in locutionibus *τῷ γένει ἀνὴρ Φοῖνιξ, Γλαῦκος ἀνὴρ ἁλιεύς* aliis deprenditur (cf. exempla p. 18 congesta).

Neque desideramus in his fabulis subtiliores quasdam dictionis Herodoteae proprietates, quas cum logographis ei communes fuisse credere licet.

Velut scriptum videmus (p. 276_{11}) *ἀφ' ὧν χωρῶν ἐρχόμενοι ἐπολέμουν τοῖς Θηβαίοις καὶ ἦσαν ἀργαλέοι πολεμισταί.* Statim senties extrema verba hexametri versus finem efficere. Evolve Homerum: versus permultos invenies desinentes in

verba *θαρσαλέος πολεμιστής* velut *Y* 78 *Φ* 589 *X* 267 vel similia verba velut *θοός περ ἐὼν πολεμιστής* *E* 5, 71, *O* 585.

Jam tecum reputa quam multis locis Herodotus versuum Homericorum partes in suum sermonem transtulerit, imprimis in orationibus, quam saepe etiam in narratione sententias ita conformaverit, ut dactylicum metrum sonarent.

Ex utroque genere exempla quaedam afferre oportet, cum, quod sciam, adhuc non sint in unum collecta.

Atque Dareus (III 82) sic perorat . . . *χωρὶς δὲ τούτου πατρίους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὖ· οὐ γὰρ ἄμεινον*, cf. *Δ* 216, Hes. op. et dies 750; Demaratus (VIII 65) quae Dicaeo respondet sic claudit: *περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει* cf. *πόλεμος δ᾽ ἄνδρεσσι μελήσει* *Σ* 492, *Y* 137; *αὐτὰρ ἐμοὶ τάδε πάντα καὶ ἀθανάτοισι μελήσει* *ρ* 601; Psammenitus quibus Cyrum alloquitur verbis (III, 14) hunc finem imponit: *ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν εἰς πτωχηίην ἀπῖκται ἐπὶ γήραος οὐδῷ* cf. *X* 60; in Artabani vero orationis fine (VII 10 *θ*) duae exstant sententiae quae hexametri versus partem reddant: . . *φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἤθεσι τοῖσι Περσέων μενέτω, ἡμέων δ᾽ ἀμφοτέρων παραβαλλομένων τὰ τέκνα στρατηλάτει αὐτὸς σὺ . . . εἰ δὲ . . . πάντως στράτευμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἀκούσεσθαί τινά φημι τῶν αὐτοῦ τῇδε ὑπολειπομένων;* cf. *E* 104 *οὐ δέ ἕ φημί | δήθ᾽ ἀνσχήσεσθαι κρατερὸν βέλος* et multa eiusdem generis exempla apud Ebelingium II, p. 421 b; Syagrus sic exorditur (VII, 159): *ἦ κε μέγ᾽ οἰμώξειε ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων* (cf. *H* 125).

In narratione autem sentimus dactylicum rhythmum his locis: VI 11 *μετὰ δὲ τῶν Ἰώνων συλλεχθέντων ἐς τὴν Λάδην ἐγίνοντο ἀγοραὶ καὶ δή κού σφι καὶ ἄλλοι ἠγορόωντο* ubi ipsa forma *ἠγορόωντο* a dialecto Jonica aliena Homeri imitationem prodit (cf. *Δ* 1 *οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο*) — I 73 *οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο*, quae verba cum versu Homerico:

αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ᾽ ἐκάη καὶ σπλάγχν᾽ ἐπάσαντο

compares — I 50 . . . *νήσας πυρὴν μεγάλην κατέκαιε* — I 58 . . . *ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι* — III 36 . . . *λάψονται ζωάγρια Κροίσου* — IV 180 *οὐκ ἔχω εἶπαι* — V 52 *ἐπ᾽ ᾧ Σοῦσα πόλις πεπόλισται.*

Jam vero miraberis fortasse cur Palaephatus p. 300_8 vocem *φόρος* sic explicaverit: *ἐδίδουν δὲ φόρον ὅν τινες δασμὸν καλοῦσιν.* Hoc quid sibi velit cognosces si observaveris Herodotum saepius res notissimas compluribus vocabulis significare. Conferas II 36 *Αἰγύπτιοι ἀπ᾿ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειὰς μετεξέτεροι καλέουσι* et II 125: *ἐποιήθη ἡ πυραμὶς ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι κρόσσας οἱ δὲ βωμίδας οὐνομάζουσι.* Et memorabile sane est iam Homerum[1]) eadem re mirum quantum delectatum esse, ita ut, velut in aliis rebus sic in hac, hunc magistrum secutus sit Herodotus. Scilicet rhapsodus sui operis fuit Herodotus ut illi Homerici, atque ut illi cantantes ita historicus recitans per varias Graeciae partes migrabat variisque auribus suas res accommodabat.

Nec vero in sola elocutione posita est Palaephati cum antiquis rerum scriptoribus, imprimis Hecataeo cognatio, verum etiam in sententiis. Nam cum in prooemio plerosque homines aut stultitia aut nimis fastidioso acumine adductos de fabularum mirabilibus falso iudicare contendit, se ipsum autem verum comperisse ex incolis terrarum earum, ubi quidque factum sit (*γέγραφα ταῦτα . . . . αὐτὸς ἐπελθὼν καὶ ἱστορήσας*): nonne exprimit Hecataei genealogiarum prooemium illud, quo rerum veritatem sibi compertam (a barbaris scilicet velut Aegyptiis) Graecorum variis ridiculisque commentis opponit: *Ἑκαταῖος Μιλήσιος ὧδε μυθεῖται· τάδε γράφω ὥς μοι ἀληθέα δοκέει εἶναι· οἱ γὰρ Ἑλλήνων λόγοι πολλοί τε καὶ γελοῖοι, ὡς ἐμοὶ φαίνονται, εἰσίν.*

Rerum autem scriptoris[2]) esse *ἱστορεῖν* id est *φιλοσοφέοντα γῆν πολλὴν θεωρίης εἵνεκεν ἐπέρχεσθαι*, ut Herodoti verbis utar (I 30), adeo tum constabat inter omnes, ut scriptores etiam ea

---

[1]) Saepissime enim quod alicuius rei nomen apud deos, quod apud homines valeat indicat nec desunt loci, ubi complures denominationes hominibus usitatas afferat, velut Ω 315:

αὐτίκα δ᾿ αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν
μόρφνον θηρητῆρ᾿ ὃν καὶ περκνὸν καλέουσιν.

[2]) nec non philosophi. Cf. Democriti verba (Mull. F. Ph. G. I p. 376; R. P. 145 A.) *ἐγὼ δὲ τῶν κατ᾿ ἐμεωυτὸν ἀνθρώπων γῆν πλείστην ἐπεπλανησάμην ἱστορέων τὰ μήκιστα καὶ ἀέρας τε καὶ γέας πλείστας εἶδον καὶ λογίων ἀνθρώπων πλείστων ἐσήκουσα καὶ γραμμέων ξυνθέσιος μετὰ ἀποδέξιος οὐδείς κώ με παρήλλαξε, οὐδ᾿ οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι Ἀρπεδονάπται· σὺν τοῖσδ᾿ ἐπὶ πᾶσι ἐπ᾿ ἔτεα πέντε ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην.*

quae non nisi ex libris compererant, se ipsos vidisse aut audivisse simularent[1].

Jam quaeritur, qua ratione illa quae Wipprechtius monstravit posterioris aetatis in libello *περὶ ἀπίστων* indicia cum his antiquioris stili vestigiis conciliari possint. Una, ni fallor, patet via: Palaephatus elocutionem logographorum eorumque antiquissimorum consulto imitatus est. Num etiam dialecto Jonica usus sit, cum in epitoma eius vestigia exstent nulla, in dubio relinquendum est.

Poëticarum autem vocum usus indidem fluxerit.

---

[1]) cf H. Dielesium in Hermae vol. XXII p. 411 sqq.

SENTENTIAE CONTROVERSAE

I. Euripidis Iphig. Taur. versus 999—1003 (Nauck.) post versum 993 falso posuerunt Koechlyus et Nauckius.

II. Platonis Tim. p. 70 D in verbis *περὶ τὴν καρδίαν αὐτὸν* (sc. *τὸν πνεύμονα*) *περιέστησαν οἷον ἅλμα μαλακόν* codicum et Galeni (III p. 415 K.) lectio tenenda est spreta varia lectione *οἷον μάλαγμα*, quam exhibent Ps. Longinus *περὶ ὕψους* p. 48_{10} (Jahn. ed. II) et Albinus Isagog. c. 23.

III. Herodorus Heracleota cum lunae incolas decies quinquies tantos esse quantos terrae narrat (F. H. G. II p. 35 fr. 28), sequitur doctrinam eam, quam Pythagoreorum et in iis Philolai fuisse tradunt (Doxographi Gr. p. 361).

IV. Oraculum, quod primum Delphis heroico versu editum esse Plutarchus tradit (de Pyth. orac. c. 17 p. 402 D)

Συμφέρετε πτερά, οἰωνοί, κηρόν τε μέλισσαι

carminis Pseudo-Phemonoae de auguriis initium effecisse falso coniectavit Susemihlius (*Gesch. d. gr. Litt.* I p. 300 ann.). Spectat ad aedificationem alterius templi Apollinis (cf. Paus. X, 5, 9).

V. Graecae litterae maiore cum detrimento liberalis educationis in gymnasiis neglegentur quam Latinae.

VI. Artis historia in scholis tractanda non est.

VITA

Natus sum Johannes Schrader Stolpiae in oppido Pomeranorum XV die mensis Februarii a. 1869, patre Ferdinando quem ante hos tres annos mortuum esse valde doleo, matre Maria e gente Pueschel. Fidei addictus sum evangelicae. Litterarum elementis domi imbutus inde ab autumno a. 1877 gymnasium patrium frequentavi. Vere a. 1888 maturitatis testimonium nactus Marburgum Chattorum me contuli, ut in antiquitatis studium incumberem. Inde iam eiusdem anni autumno Berolinum migravi, ubi studiis philologicis, archaeologicis, historicis operam dedi.

Docuerunt me Marburgi viri doctissimi Birt, Harnack, Kauffmann, Lenz, de Sybel; Berolini: Curtius, Deussen, Diels, Dilthey Furtwaengler, Graef, Hirschfeld, Kekulé, Koehler, Lenz, Paulsen, Puchstein, Robert, Rothstein, J. Schmidt, Toepffer, Vahlen, Wattenbach. Exercitationibus grammaticis me admiserunt Diels et Rothstein, archaeologicis Furtwaengler, Graef, Kekulé, Robert; Lenz seminarii historici ut per bis sex menses sodalis essem benigne mihi concessit. Quibus viris doctis omnibus gratias ago ex animi sententia, plurimum vero me debere profiteor Hermanni Diels et Renardi Kekulé eximiae qua studia mea foverunt humanitati.

Typis expresserunt Gressner et Schramm, Lipsienses